

נתקבל בשעתו בהתלהבות במיוחד על ידי גילאי שנות "העשקה" והוא אזל במהרה מן השוק.

שלושת ספרי השירה של נעמי — "רגע של דממה" (תשכ"ט), "סיכוי שני" (1981) והספר שלפנינו, "יסמין באוויר" — נכתבו בהדרגה מנקודת-תצפית בוגרת ובשלה יותר. החל מתקופת שירי הקובץ הראשון ("רגע של דממה"), שבו מנוסחת בביטחון השקפת-עולמה האופטימיסטית, ועד לקובץ השלישי ("יסמין באוויר"), שבו התגבשו בגבישי-שיר שברירים של רגשות והתנסויות קשות — עברה המשוררת כברת-דרך ניכרת בהתפתחות אמנות-השיר שביצירתה.

הבסיס החווייתי לשירתה של נעמי, המתנגנת בשלושת הספרים האלה, היא אמונה ביפי העולם ושמחת חיים. אמונה זו מוצאת ביטוי מאניפסטי בשיר "סיכוי שני", שעל שמו נקרא הקובץ השני, והיא מתפרשת כשורות הראשונות:

בְּשֶׁהֶעֱרַפְל מִתְפַּזֵּר, אֲנִי רוֹאָה סְכוּי שְׁנֵי
בְּקֶרְנֵי הַשָּׁמַשׁ הַנְּשָׁבְרוֹת לְיִהְלֹמִים
קֶטְנִים וְקֶטְנִים,

בְּטוֹת הַגֶּשֶׁם הַזּוֹהְרוֹת עַל אֲבָנֵי
הַדְּרָכִים וּבְצֻחוֹ הַיְלָדִים... (עמ' 6)

כנגד מאניפסט אופטימיסטי בשיר להשקפת-עולם ולדרך-חיים. שהחלטיותו — למרות האותנטיות שלו — נשמעת תמימה במקצת לאוזן המתוחכמת של בני דורנו, מצטיין ספר השירים החרש שלפנינו בהבנה מפוכחת יותר של מורכבותן של החוויות וברגישות רקה יותר למגבלות רצונו של האדם ולכובד מצב-ירוחו ברגעים שבהם נרמה שאין סיכויים למאבק.

רוב השירים בקובץ זה מחישים את הרגשות הברידות של האדם בעולמו ואת רגעי אוברן האמונה התמימה בכוח הרצון

נעמי מ'עמי

שברירים ברוח

שרה הלפרין

"יסמין באוויר" הוא סיפרה הרביעי של המשוררת והסופרת הצעירה נעמי מ'עמי (לבית דותן) והשלישי בסידרת ספר השירים שלה. ספרה הראשון, "בגרות" (1966), הוא רומן שנכתב בגיל צעיר מאוד, בהיותה תלמידת הכיתה השמינית של בית-הספר התיכון. הוא חתום בחותם חלומות-הנעורים על אהבה ועל הצלחה של נערות העומדות על פרשת-דרכים עם תום לימודיהן התיכוניים, ומחפשות את מקומן בעולם המבוגרים שלפניהן. חוויות אופייניות לתקופת ההתבגרות מצד אחד, ולבטים קשים המתאימים לכל גיל מצד שני, מוצגים ברומן זה מנקודת-תצפית של נערות שוחרות-חיים אלה. כמו-כן בולטים בו דיאלוגים עירניים המתנהלים בין הבנים והבנות שבכיתה. בדיאלוגים אלה באו לידי ביטוי העימות שבין גישה מדעית-טכנית-מעשית לעולם (שאותה מייצג הנוער הריאליסטי ברומן) לבין ראיית-עולם הומאניסטית המשתתת על ערכי הרוח והאמנות (שאותה משמיעה הגיבורה הראשית). רומן ביכורים זה

נעמי מ'עמי, יסמין באוויר, שירים ותרגומי-שירה,

טרקלין, ת"א, תשמ"ד, 1984, 48 עמ'.

בבדידותו.

מבחינה מיבנית מאורגן השיר בשני חלקים בעלי טורים אנאפסטיים בני-שלושי-יחידות המסתיימים כל אחד בטור קצר יותר. החלק הראשון – בטור בן שתי יחידות ("לכל מקום", שורה 5); והחלק השני – בטור בן מלה אחת ("ככולם", שורה 8). כל חלק מתחיל בציור "כנפים", כשהחלק הראשון מציג את הנושא ובעייתיותו, ואילו החלק השני – את מסקנתו הנחרצת.

שיר קטן אחר, "בצבת המים", מערער עוד יותר את רושם הבטיחות העולה מן המאניפסט האופטימי של המשוררת. בששת טוריו הקצרים –

בְּצַבַּת הַמַּיִם הַעֲנָגִים

נִפְשֵׁי מִפְּרָפְרָת

הֵיִם נוֹשָׂא גְלוֹי

שְׁקֵט שְׁקֵט

וְאֲנִי עִמוֹ:

שְׁקֵטָה, אֲבֹתָהּ

(עמ' 20)

מתנהל משחק הסוואה ופיענוח באמצעות שני איתותים בתחילת השיר וגילוי מוחץ בסופו. הסיטואציה האפית של השיר היא הימצאות בים, בשקט וברוגע שמרעפים על הגוף והנפש מי הים הענוגים המתרוממים ויורדים בקצב שקט ונמשך במרחב. אמנם רושם השלֵוה נפגם לרגע בעיני הקורא בשל רמזי שתי המטאפורות ("בצבת המים", ו"נפשי מפרפרת") שבתחילת השיר, אולם המשכו של השיר בשלושת הטורים הבאים ("הֵיִם נוֹשָׂא גְלוֹי/שְׁקֵט שְׁקֵט/ואני עמו") מייצב את האווירה האופטימית במקצב עלית-הגלים-יורידים המזכירים את תנועת חזה האדם בנשימתו העמוקה. ברוח זו מוליכה המשוררת את הקורא גם אל הטור השישי והאחרון שבשיר, שבראשו ניצבת המלה "שקטה". או אז מנחיתה המשוררת את

של האדם ובסיכויי התגשמות שאיפותיו. פסימיות זו מלחלת גם בשירי האהבה המבטאים את הספק המכרסם בלב האוהב ("צלילה"), את חוסר-ההדדיות שבאהבה ("שירי אהבה", "חגייה", "במקום", "ללא אהבה") ואת חוסר-האפשרות להגשמה עצמית גם במקרה שהאהבה מושגת סוף-סוף ("לאהוב אותך").

בסידרת שירים אלה ניכרת התפתחות ביצירתה של המשוררת הצעירה הן מבחינת נושאייה התימאטיים והן מבחינת דרכי עיצובם האסתטי. שילובן המוצלח של שתי בחינות אלה ניכר במיוחד בשיריה הקצרים, המושתתים כל אחד על מטאפורה מרכזית אחת המלכדת את כל חלקי השיר ליחידה אמנותית. לדוגמה, השיר הנקרא "ילדות":

נִתְּנוּ לִי כְּנָפִים לְעוֹף

אֶךְ לֹא יַדְעֵתִי לְאֵן:

וְאִז הֵן נִטְלוּ מִמֶּנִּי

וְלִפְתַּע רְצִיתִי לְעוֹף

לְכָל מְקוֹם.

אֶךְ כְּבָר לֹא הָיוּ לִי כְּנָפִים

נִוְתַרְתִּי בְּךָ

כְּכֶלֶם.

(עמ' 30)

חלקי השיר מקבילים לתקופות הבולטות בחיי האדם. חלק ראשון מקביל לתקופת הילדות, שבה משולה ההתרוצצות ללא מטרה של הילדים בלי-לדעת-לאן ל"כנפים לעוף". החלק השני מקביל לתקופת ההתבגרות, שבה מתפכח המתבגר משכרון ההתרוצצות הילדותית ויודע לאלו מטרות בעולם הגדול הוא רוצה להגיע, לתמהונו הוא נוכח שה"כנפים לעוף" ניטלו ממנו. והחלק השלישי מבטא בשלוש שורות המצטמקות והולכות בהדרגה את תקופת הבגרות, שמשום היותה משוללת "כנפים לעוף" מצטמצם בה מרחב העולם לפינת יחיד קטנה, בה נושא הוא את כאבו לבדו

שתגלם את נושא דר־הכיוונית של משאלות לב האדם.

לעומת זאת יתר השירים שבקובץ מגיעים להישגים מרשימים, בייחוד אלה העומדים בסימן הסינתזה הריאליסטית המכירה מצד אחד באכזבה מן "התקוות האבודות" ומצד שני עוצרת בעד הייאוש מלפלוש להשקפת עולמה. השגים אלה ניכרים באמנות הביטוי של הרגש והמחשבה באמצעות סמלים וצירורים חיים.

תופעה מעניינת בקובץ שירים זה הוא תרגום עצמי לאנגלית המופיע בצד המקור העברי. השוואה ביניהם תגלה שלעתים עולה התרגום האנגלי על המקור העברי בחדות הביטוי ובפשטות הניסוח, על אלה נוסף בספר מדור לתרגום שירי רומנטיקונים אנגליים לעברית, וביניהם "אודה לרוח המערבית" הידועה של שלי. נראה שההתעניינות הנמשכת של המשוררת בשירה מיוחדת זו השפיעה מכמה בחינות על התימטיקה של שירתה. יש לקדם בברכה את ראיית העולם הבריאה של נעמי מי־עמי ואת קליטתה הישירה, ללא עיוותים, את רשמי העולם, המעוררים אותה לשיר על שברירי האור, רסיסי הנחמה והניצוצות הקטנים שלא כבו בנפש האדם גם לאחר השריפה הגדולה.

אוניברסיטת בראילן

ההפתעה (שההכנה לה הובלעה ברמזי שתי המטאפורות הנזכרות) ומשלימה את הטור הקצר במלה "אבודה" הנשמעת כמשואה למלה "שקטה" ועל ידי כך הופכת על פיה את המשמעות הראשונה שקיבל השיר בר־פך הקריאה.

בשירים האחרים שבקובץ מתקדה מעט מוטיב האובדן, והם מביעים השלמה ריאליסטית עם אי־היכולת להשיג את הרצוי והסתפקות אין־כרירה בתחליפים (במיוחד בשיר "במקום", ששמו מעיד על תוכנו). שלב זה בשירתה מבטא את הסינתזה, שאליה מגיעה השקפת־העולם הפיוטית שלה בריאלקטיקה של נסיון החיים המעביר דרך כור־מֶצְרָף את התיזה האופטימיסטית על יכולת ההשגה של רצון האדם ואת האנטי־תיזה הפסימיסטית שלו על מגבלותיו וכבילותו. נעמי שרה מעתה על "הניצוץ" שלא כבה בלב על אף דעיכת "הלהבה" שבערה בשעתה באש שורפת (ראה השיר "אחרי המבול"), ועל "הרסיסים" ששרדו מן "התקוות האבודות" (בשירים "דחייה", "אלף רסיסים").

יש להעיר, שנסיון המשוררת להתחיל במחזור דיאלקטי חדש, על ידי קביעת אופטימיות מחדשת והתעוררות חדשה בשיר "תחיה", אינו עולה יפה מבחינה אמנותית. על אף כִּנּוּת החוויה, ולמרות האנרגיה של ביטוייה בשיר, חסר בו הגיבוש הצירוי שממנו תנבע שורת הסיום: "... זה לא האביב זו אני, חיה שוב ואוהבת" (עמ' 22), והשיר נשמע על כן נאיבי וילדותי מדי. גם השיר "פאריס" (עמ' 16-17) טעון שיפור בכון של תימצות וליטוש, ומוטב היה להעמידו על מטאפורה רבת־מובנים